

Yayın Geliş Tarihi: 05.09.2023
Yayına Kabul Tarihi: 06.11.2023
Online Yayın Tarihi: 20.12.2023
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1355745>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 25, Sayı: 4, Yıl: 2023 Sayfa: 1629-1646
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

TÜRKİYE'DE MALİYE POLİTİKALARININ YOLSUZLUK ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: 1999-2022 DÖNEMİ İÇİN BİR UYGULAMA

*Eda ÜNALAN KARAKUŞ**

Öz

Tüm dünyada ekonomik, politik ve sosyal sorunların pek çoğunda yolsuzluğun önemli bir payı vardır. Bu konuda yapılan çalışmalar, yolsuzluğun yarattığı olumsuz sonuçları hem teorik hem de ampirik düzeyde ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan, etkili bir şekilde kullanılacak ekonomi politikası araçlarının yolsuzlukla mücadelede başarılı sonuçlar doğurması da olasıdır. Ancak bu politikalar belirlenirken ülkelerin gelişmişlik düzeyinin yolsuzluk algısı üzerindeki etkisi ve bu doğrultuda mücadele araçları geliştirilmesi önemlidir. Bu çalışma, maliye politikası araçlarının yolsuzluk algısı üzerindeki etkisini Türkiye örneği üzerinden ampirik olarak sınamakta ve bu doğrultuda, yolsuzlukla mücadelede öncelik verilmesi gereken politikaları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, 1999-2022 yılları arasında kamu harcamaları, vergi yükü, borçlanma, kişi başına düşen büyüme ve işsizlik göstergelerinin yolsuzluk algı endeksi üzerindeki etkisi en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilmektedir. Çalışmanın ampirik bulgularına göre, kamu harcamaları, işsizliği azaltmaya yönelik politikalar ve kişi başına düşen GSYH'de meydana gelen artış yolsuzluk algısını olumlu yönde etkilemektedir. Vergi yükü ve borçlanmanın ise yolsuzluk algısı üzerinde herhangi bir etkisine rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yolsuzluk, Kamu Harcamaları, Vergi, Borçlanma, Ekonomik Büyüme, İşsizlik.*

THE IMPACT OF FISCAL POLICIES ON THE PERCEPTION OF CORRUPTION IN TURKEY: AN IMPLEMENTATION FOR THE 1999-2022 PERIOD

Abstract

Corruption has an important role in many economic, political and social problems all over the world. Studies on this subject reveal the negative consequences of corruption

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Karakuş Ünalın, E. (2023). Türkiye'de maliye politikalarının yolsuzluk algısı üzerindeki etkisi: 1999-2022 dönemi için bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (4), 1629-1646.

*Dr. Arş. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi Maliye Bölümü, ORCID: 0000-0003-1447-1391, edunalan@gmail.com.

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

both theoretically and empirically. On the other hand, it is also possible that effective economic policy instruments can lead to successful results in the fight against corruption. However, when determining these policies, it is important to consider the impact of the level of development of countries on the perception of corruption and to develop instruments to combat corruption accordingly. This study empirically tests the impact of fiscal policy instruments on the perception of corruption in Turkey and aims to identify the policies that should be prioritised in the fight against corruption. In the study, the effect of public expenditures, tax burden, borrowing, per capita growth and unemployment indicators on the corruption perception index between 1999 and 2022 is estimated by the least squares method. According to the empirical findings of the study, public expenditures, policies to reduce unemployment and the increase in GDP per capita have a positive effect on the perception of corruption. On the other hand, tax burden and borrowing have no effect on the perception of corruption.

Key Words: *Corruption, Public Expenditure, Tax, Borrowing, Economic Growth, Unemployment.*

GİRİŞ

Dünya Bankası tarafından yapılan ve en yaygın kullanılan tanımlamasıyla yolsuzluk, kamu görevinin özel çıkarlar için kötüye kullanılması anlamına gelmektedir. Kavram, rüşvetten kamu fonlarının çalınmasına kadar geniş bir yelpazeye sahiptir. Kamu görevlilerinin aldığı rüşvet, zimmete geçirme, dolandırıcılık, irtikâp ve iltimas yolsuzluğun başlıca türleridir (Berksoy ve Yıldırım, 2017, s.6). Yolsuzluk, kalkınmayı yavaşlatma, istikrarsızlığa yol açma, eşitsizliği ve yoksulluğu derinleştirme gibi büyük sonuçlar doğurmaktadır. Dünya Bankası, yolsuzluğun, yoksullar ve en savunmasız kesimler üzerinde orantısız bir etkiye sahip olduğunu; maliyetleri artırdığını ve sağlık, eğitim ve adalet dâhil olmak üzere hizmetlere erişimi azalttığını vurgulamaktadır. Öte yandan, yolsuzluğun genellikle kırılganlık ve çatışmalardan etkilenen zayıf kurumlara sahip ülkelerde daha sık görüldüğünü ifade etmektedir (WB, 2020).

Yolsuzluğun tanımı tüm dünyada aynı olsa da nedenleri ve buna göre şekillenen mücadele araçları ülkelere göre farklılaşmaktadır. Türkiye'deki yolsuzluk üzerine detaylı bir çalışma yapan Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) (2006), yolsuzluğun nedenlerini yönetsel, ekonomik ve sosyal nedenler çatısı altında sınıflandırmaktadır. Türkiye'deki yolsuzluğun yönetsel nedenleri arasında bürokratik nedenler, idari usulün eksikliği, kamusal istihdam sorunları, yetersiz saydamlık, hesap verme mekanizmalarının eksikliği, kamusal denetimin sorunları ve adli sistemden kaynaklanan sorunlar yer almaktadır. Ekonomik nedenleri, devletin ekonomideki ağırlığı, kayıt dışı ekonomi, gelir dağılımındaki farklılıklar ve medya ticaret ilişkisi oluşturmaktadır. Sosyal nedenler ise geleneksel yapıların güçlü olması, eğitim sisteminin yetersizliği, vatandaşlık ve hak arama bilincinin yerleşmemiş olması, sivil toplum örgütlenmesinin yetersizliği ve olumsuz toplumsal algılamalardır.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından hazırlanan Yolsuzluk Algı Endeksinin 2022 yılında açıklanan sonuçlarına göre, Türkiye son 10 yılda en çok puan kaybeden ülkeler arasında yer almaktadır. Diğer pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de konuya ilişkin tartışmalarda sıklıkla yolsuzluklarda meydana gelen artışın ekonomik ve sosyal açıdan verdiği zararlar tartışılmaktadır. Bu çalışma, yaygın olan tartışmayı tersine çevirerek Türkiye’de uygulanan maliye politikası araçlarının yolsuzluk algısı üzerine etkilerini araştırmaktadır. Başka bir ifadeyle, maliye politikası araçlarını kullanarak yolsuzluk algısının artırılması mümkün müdür?

Çalışmada, kamu harcamaları, vergi yükü, işsizlik, borç düzeyi ve kişi başına düşen GSYH’nin yolsuzluk algısına etkisi ampirik olarak analiz edilmektedir. Ampirik analizden önce, her bir değişkenin yolsuzluk ile ilişkisi ilgili literatür çerçevesinde ele alınmaktadır. Devamında ise 1999-2022 yılları arasında Türkiye’de uygulanan maliye politikalarının yolsuzluk algısı üzerindeki etkisi en küçük kareler yöntemi kullanılarak tahmin edilmektedir.

1. MALİYE POLİTİKASI VE YOLSUZLUK İLİŞKİSİ

Ekonomik ve sosyal araçların yolsuzluk algısı üzerindeki etkisini inceleyen pek çok çalışmaya göre ülkelerin demokrasi düzeyi, ekonomik özgürlüğü, eğitim seviyesi, politik istikrar gibi faktörler yolsuzlukla mücadelede oldukça etkilidir. Shabbir ve Anwar (2007), çalışmalarında ekonomik ve ekonomik olmayan belirleyicilerin yolsuzluk üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Analizde kullandıkları ekonomik belirleyiciler küreselleşme, eğitim seviyesi, gelişmişlik düzeyi ve gelir dağılımıdır. Ekonomik olmayan belirleyiciler ise demokrasi, basın özgürlüğü ve belirli bir dine mensup nüfusun payıdır. Çalışmanın sonuçları, gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk seviyesinin azaltılmasında ekonomik faktörlerin katkısının, ekonomik olmayan faktörlere kıyasla daha fazla olduğunu göstermiştir. Ghaniy ve Hastiadi (2017) de politik, sosyal ve ekonomik belirleyicilerin yolsuzluk algısına etkisini incelemişlerdir. Elde ettikleri sonuca göre, bu belirleyiciler yolsuzluk düzeyi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte çalışmada kalkınmanın yolsuzlukla mücadeledeki önemine vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda, daha yüksek ekonomik kalkınmanın algılanan yolsuzluk düzeyini azaltabileceği ve kişi başına düşen GSYH’yi, siyasi istikrarı, ekonomik özgürlüğü ve demokrasi düzeyini artırdığı kanıtlandığından, her ülkenin hükümeti ekonomik kalkınmaya daha fazla önem vermelidir. Ekonomik, politik ve sosyal belirleyicilerinin yolsuzluk üzerindeki etkilerini inceleyen pek çok çalışma da burada değinilen çalışmalara benzer sonuçlara ulaşmışlardır (Park, 2003; Elbahnasawy & Revier, 2012; Abu & Staniewski, 2019).

Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında, ülkenin ekonomik koşullarının yolsuzlukla mücadelede oldukça önemli olduğu görülmektedir. Sıklıkla vurgulanan ekonomik koşullar ise kalkınmanın bir göstergesi olarak kabul edilen kişi başına düşen GSYH, ekonomik özgürlükler, gelir dağılımı gibi unsurlardır. Maliye

politikaları da kalkınmayı ilerleten ekonomik koşulları ortaya çıkarabilecek bir araçtır. Dolayısıyla, maliye politikası araçlarının da yolsuzluk üzerinde etkili olabileceği sonucuna bu noktadan ulaşılabilmektedir. Maliye politikasının temel araçları kamu harcamaları, vergiler ve borçlanmadır. Bu araçların kullanılması milli gelir, işsizlik, enflasyon gibi makro büyüklükler üzerinde bir etki yaratmaktadır. Bu çalışmada da maliye politikası araçları olarak kamu harcamaları, borçlanma ve vergi yükünün yolsuzluk algısı ile olan ilişkisi incelenmektedir. Maliye politikası araçlarının kullanılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan büyüme ve işsizlik ise yine maliye politikaları kapsamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla büyüme ve işsizliğin yolsuzluk algısı üzerinde yarattığı etki de çalışmanın ilgi alanına girmektedir.

Yolsuzluk ve maliye politikaları arasındaki ilişkiyi detaylandırabilmek için öncelikle analizde kullanılacak her bir göstergenin yolsuzluk ile ilişkisine ayrı ayrı değinmek gerekir. Ancak konuya ilişkin literatür, ağırlıklı olarak yolsuzluğun maliye politikası araçları üzerindeki etkisi üzerinde durmaktadır. Bu nedenle, çalışmada kullanılan göstergelerin yolsuzluk ile ilişkisini incelerken bu perspektife ağırlık verilmiştir.

1.1. Kamu Harcamaları ve Yolsuzluk

Yolsuzluk ve kamu harcamaları arasındaki ilişkide yaygın olan görüş, yolsuzlukta meydana gelen bir artışın kamu harcamalarını da arttıracığı yönündedir. Ampirik çalışmalar, kamu harcamalarını farklı kategorilerde ele alarak bu ilişkiyi doğrulamaktadır. Ayrıca kamu harcamaları ve yolsuzluk ilişkisini inceleyen çalışmaların pek çoğunda yolsuzluğun, kamu harcamalarını arttırmasının yanında kamu harcama bileşiminde de bir değişiklik meydana getirdiğine dair önemli sonuçlar elde edilmiştir. Shleifer ve Vishny (1993)'ye göre yolsuzluk, kaynakları harcamaları şişirme ve daha fazla "komisyon" elde etme olasılığının yüksek olduğu ve aynı zamanda gizli yolsuzluk yapma imkânının fazla olduğu kalemlere kaydırarak harcamaların yapısını bozabilmektedir. Tanzi ve Davoodi (1997)'nin yolsuzluk ve hükümet harcamaları arasındaki ilişkiye dair yaptıkları analiz sonucuna göre de yolsuzluk kamu harcamalarının bileşimini değiştirmektedir. Yolsuzluk arttıkça kamu harcamalarının bileşimi ihtiyaç duyulan sağlık, eğitim, işletme ve bakım harcamalarından giderek uzaklaşmaktadır. Tanzi ve Davoodi'nin bulguları Mauro (1998) tarafından da desteklenmektedir. Mauro'ya göre de harcamalar eğitim gibi alanlardan, savunma ve alt yapı gibi ileri teknoloji gerektiren alanlara doğru kaymaktadır. Her iki çalışmada da harcama için tercih edilen alanların daha kolay rüşvet ve rant sağlayacak fırsatlar yaratması, bileşim değişikliğinin önemli bir nedeni olarak vurgulanmaktadır. Delavallade (2006)'in çalışması da benzer sonuçları ortaya koymaktadır. Elde ettiği sonuca göre, kamudaki yolsuzluk eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamalarının toplam hükümet harcamaları içindeki payını azaltmakta ve kamu harcamalarının yapısını bozmaktadır. Sedgo ve Omgba (2022)'nin çalışması yolsuzluğun kamu harcama bileşenleri üzerine etkisini tartışan güncel çalışmalardan birisidir. Çalışmanın diğerlerinden farkı, kamu harcamalarının yolsuzluk üzerindeki

etkisini kamu harcamalarını sermaye harcamaları ve cari harcamalar şeklinde ayrıştırarak analiz etmesidir. Elde ettikleri sonuç, yolsuzluğa bulaşmış bürokratların kamu harcamalarını, sermaye harcamaları yerine cari harcamalar lehine manipüle etme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Cari harcamaların isteğe bağlı ödenek kullanımına daha açık olması bu sonucu destekleyen önemli unsurlardan birisidir.

Yolsuzluk ve kamu harcamaları arasındaki pozitif yönlü ilişkinin ilk çıktısı, yolsuzluğun kamu harcamalarını arttırmasıdır. Ancak bu artış ile birlikte, kamu harcamaları bileşenlerinde de bozulma meydana gelmekte ve ihtiyaç dışı kamu harcamalarına yönelme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, ihtiyaç doğrultusunda doğru planlanmış bir kamu harcama politikasının yolsuzlukla mücadelede olumlu sonuç vermesi de oldukça olasıdır.

1.2. Vergi Politikaları ve Yolsuzluk

Vergi politikaları ve yolsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların pek çoğuna göre yolsuzluk, vergi gelirlerini azaltıcı bir etkisi ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan, kamu harcamalarının bileşimini bozması gibi, hükümetin gelir elde etme şeklini de değiştirebilecek etkiye sahiptir. Örneğin, yolsuzluk nedeniyle vergi gelirlerinde bir azalma meydana geldiğinde, hükümet senyoraj yoluyla gelir elde yöntemine başvurabilmektedir (Ghosh & Neanidis, 2017, s.5)

Vergileme alanında, yolsuzluğa yol açabilecek önemli unsurlardan birisi anlaşılması zor, yorum farklılığına sebebiyet verebilecek kanun yapılarıdır. Bu kanunların birçok istisna, muafiyet ve ayrıcalıklı işlem içermesi sorunu daha da derinleştirmektedir. Bunun yanında, vergi idarelerinde çalışanların ücretlerinin düşük olması, yolsuzluğun ihmal edilmesi ya da tespit edilememesi gibi olumsuz durumlar da yolsuzluğa zemin hazırlayabilmektedir. Ayrıca, yolsuzluk tespit edildiğinde verilen düşük cezalar caydırıcı olmamaktadır. Vergi idarelerinde yönetim sürecinin yeterince şeffaf olmaması, denetimin de önüne geçmektedir (Tanzi, 1998). Sonuç olarak, tüm bu unsurlar vergi politikalarında yolsuzluğun önünü açmaktadır.

Yolsuzluğu vergi gelirleri açısından ele alan Ghura (1998) , yolsuzluk oranı arttıkça vergi gelirlerinin GSYH’ya oranının azaldığını tespit etmiştir. Tanzi ve Davoodi (2000) ise yolsuzluğun etkisini vergi ve vergi dışı gelirler üzerinden incelemişlerdir. Elde ettikleri sonuca göre, yolsuzluk vergi gelirleri üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Ayrıca, dolaysız vergiler dolaylı vergilere göre yolsuzluğu daha fazla teşvik etmektedir. Ivanyna, vd. (2016) yolsuzluğu vergiden kaçırma davranışı açısından analiz etmişlerdir. Buna göre yolsuzluk, hane halkında vergi kaçırma isteği ve memurlarda yolsuzluk yapma eğilimi yaratabilmektedir. Vergi kaçakçılığı ise kamu gelirlerini kısıtlayarak yolsuzluğu etkilemektedir. Türkiye örneği ile analiz yapan Giray (2011), yolsuzluğun büyük bir kısmının vergi yapısından kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Yine Türkiye’deki yolsuzluk ve vergi sistemi ilişkisini inceleyen Oral ve Sayın (2009) ise yolsuzluktan vergi yüküne doğru çift yönlü, denetim oranı

ve dolaylı vergilerden yolsuzluğa doğru tek yönlü ve yolsuzluktan dolaysız vergilere doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak, şeffaflıktan uzak ve yalnızca belli bir kesime ayrıcalık sunan vergi politikaları, denetimin zayıflığı, cezaların yeterince caydırıcı olmaması gibi sebepler yolsuzluğu daha fazla teşvik etmektedir. Yolsuzluk mevcutken yürütülen vergi politikaları ise vergi gelirlerinde önemli kayıplar ile sonuçlanmaktadır.

1.3. İstihdam Politikaları ve Yolsuzluk

Yolsuzluk ve istihdam politikaları arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Konuyu işsizlik boyutuyla ele alan pek çok çalışmanın ortak iddiası, yolsuzluk ve işsizlik arasında çift yönlü bir ilişki olduğudur. Başka bir ifadeyle, yolsuzluk arttıkça işsizlik ya da işsizlik arttıkça yolsuzluk da artmaktadır. Öte yandan, işsizliği ortadan kaldırmaya yönelik istihdam politikaları diğer makroekonomik politikalarla birlikte yürütüldüğünde anlamlı bir sonuç vermektedir. Efeoğlu, vd. (2020)'nin işsizliği diğer makroekonomik politikalarla birlikte değerlendirdiği çalışmaları bu yaklaşımı desteklemektedir. Elde ettikleri sonuca göre, gelir seviyesini artırabilen ve bunun adil dağıtımını sağlayarak işsizliği azaltan, dünya ekonomisi ile entegrasyon derecesini yükselten ve enflasyon oranını düşük tutabilen ülkelerde yolsuzluk da azalmaktadır.

İşsizliğin yüksek olduğu koşullarda, işe alım süreçlerinde rüşvet mekanizması daha güçlü bir hal almakta ve bu da doğrudan yolsuzluk algısında bir gerileme meydana getirmektedir. Bouzid (2016)'in rüşvet ve genç işsizlik oranları arasındaki ilişkiyi analiz ettiği çalışması, yolsuzluğun gençler ve eğitimli iş arayanlar arasındaki işsizlik oranını artırma eğiliminde olduğunu ve bunun da gençleri bir işi güvence altına almak için rant arayan devlet memurlarına rüşvet vermeye zorlayarak, yasadışı uygulamaların sürdürülmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Oueghlissi ve Derbali (2023), yolsuzluk ve işsizlik arasındaki ilişkiyi demokrasi boyutuyla tartışmaktadırlar. Buna göre, demokrasi ve işsizlik arasındaki etkileşim yolsuzluk düzeyleri üzerinde önemli bir unsurdur. Elde edilen ampirik bulgular, gelişmekte olan ülkelerin yolsuzlukla mücadelede demokratikleşmeden faydalanmak için işsizlik seviyesini düşürmeye odaklanmaları gerektiğini söylemektedir.

Sonuç olarak hem ekonomik hem de kurumsal boyutta ele alındığında, yolsuzlukla mücadele politikalarında işsizlik önemli bir unsur olmaktadır. Bu doğrultuda, işsizliği azaltmaya yönelik istihdam politikalarının da yolsuzluk algısı üzerinde olumlu bir etki yaratması beklenmektedir.

1.4. Borçlanma ve Yolsuzluk

Kamu harcamalarında meydana gelen artış ve kamu gelirlerinin azalması, borçlanmayı doğrudan etkileyen unsurlardır. Dolayısıyla yolsuzluk ve borçlanma arasındaki ilişki dolaylı olarak kamu harcamaları ve kamu gelirlerinin yolsuzluk ile ilişkisiyle paralel bir seyir izlemektedir. Daha önce kamu harcamaları ve yolsuzluk

arasındaki ilişkide değinildiği gibi, yolsuzlukta meydana gelen artış kamu harcamalarında da bir artış meydana getirmekte ve bunun sonucu olarak borçlanmaya daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Vergi gelirleri açısından bakıldığında da yine aynı şekilde, yolsuzlukta meydana gelen artış vergi gelirlerini azaltmaktadır. Kamu gelirlerinin azalması ise kamu harcamalarındaki artışa benzer bir şekilde borçlanma ile telafi edilmektedir.

Borçlanma ve yolsuzluk arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmalarda genel görüş yolsuzluk ve kamu borcu arasında doğrusal bir ilişki olduğu yönündedir. Şahbaz, vd. (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonucuna göre, yolsuzluk düzeyinde meydana gelen bir azalma kamu borçlarını da azaltmaktadır. Cooray, vd. (2017) de yolsuzluğun kamu borcu üzerindeki etkisini hükümet harcamaları ve gölge ekonomi üzerinden analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda vardıkları nokta, yolsuzluğun kamu borcu üzerindeki etkisinin, artan hükümet harcamaları ve gölge ekonominin artan büyüklüğü ile daha da arttığıdır. Yolsuzluktan kaynaklanan kamu borcu ise, hem özel hem de kamu sermayesini dışlamakta ve çıktıyı önemli ölçüde azaltmaktadır (Ivanyna, vd., 2015). Faure (2011)’nin çalışması, literatürdeki yaygın görüşün aksini iddia etmektedir. Faure’ye göre, aşırı borcu olan ve kısa vadeli popülist politikalar yürütülen bir ülkede yolsuzluğun genel etkisi pozitif olabilmektedir. Ancak bununun koşulu, kısa vadede elde edilen kazancın, kamu borcu birikiminin neden olduğu uzun vadeli kayıptan daha ağır basmasıdır.

1.5. Büyüme ve Yolsuzluk

Yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair literatürde farklı görüşler mevcuttur. Yolsuzluğun iktisadi büyümeyi olumsuz etkilediğini savunanların başında gelen Tanzi ve Davoodi (1997)’ye göre, kamu yatırımlarının verimliliği yolsuzluk nedeniyle azalmakta ve bu da büyüme oranını azaltmaktadır. Erkal, vd. (2014) tarafından yapılan çalışmanın elde ettiği bulgular da benzer doğrultuda, yolsuzluktaki azalmanın büyümeyi pozitif yönde etkileyeceğini söylemektedir. Saha, vd. (2017)’ne göre ise yolsuzluk belirli bir sınıra kadar ekonomik büyümeyi desteklemekte, sonrasında ise büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Beyaert, vd. (2023), diğer çalışmaların aksine, yolsuzluk ve büyüme arasında ters yönlü bir ilişki olabileceğini iddia etmektedir. Çalışmada elde sonuca göre, yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde dolaylı bir etkisi vardır. Ülkeler gelişmiş ve gelişmekte olan ülke gruplarına göre ayrıştırılarak analiz yapıldığında, yolsuzluğun yüksek olduğu gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere kıyasla büyümenin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yolsuzluk ve büyüme arasındaki ilişkiyi kurumsal kaliteye göre değerlendiren çalışmalar da vardır. Bu kapsamda De Vaal ve Ebben (2011)’in çalışması Beyaert, vd. tarafından elde edilen sonuçları desteklemektedir. De Vaal ve Ebben’in elde ettikleri sonuca göre, yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki genel etkisi büyük ölçüde ülkenin kurumsal yapısına bağlıdır. Özellikle kurumların iyi gelişmediği durumlarda, yolsuzluk ekonomik büyümeye yardımcı olabilmektedir. Drury, vd. (2006) de yolsuzluğun büyüme üzerindeki etkisini ülkeleri demokratik ve demokratik

olamayan ülkeler olarak ayrıştırdıktan sonra analiz etmişlerdir. Elde ettikleri sonuca göre, demokratik ülkelerde yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Demokratik olmayan ülkelerde ise iktisadi büyüme yolsuzluktan büyük oranda zarar görmektedir.

Kamu harcamaları, kamu gelirleri, borçlanma gibi maliye politikası araçları ile büyüme arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Kamu gelirlerindeki artışın verimli kamu harcamalarına yönelmesi ekonomik büyümeye pozitif katkı sunmaktadır. Borçlanma politikaları doğru yöneltildiği takdirde bu da kamu harcamalarının büyüme üzerindeki etkisine benzer sonuçlar yaratacaktır. Öte yandan, işsizlik ve verimlilik arasında büyümeye yansıyan doğrudan bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla, yolsuzluk ve büyüme arasındaki ilişki diğer göstergelerle birlikte değerlendirildiğinde daha anlaşılır olmaktadır.

2. AMPİRİK ANALİZ VE SONUÇLARI

2.1. Veri Seti ve Model

Çalışma, 1999-2022 yılları arasında Türkiye’de uygulanan maliye politikalarının yolsuzluk algısı üzerindeki etkisini incelemektedir. Dolayısıyla, ampirik analiz için kullanılacak modelin bağımlı değişkeni yolsuzluk algısıdır. Bu değişken için Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından hazırlanan Yolsuzluk Algı Endeksinden yararlanılmıştır. Maliye politikalarını temsil eden bağımsız değişkenler ise kamu harcamaları, vergi yükü, işsizlik oranı², toplam kamu borcu ve kişi başına düşen GSYH’dir. Çalışmada kullanılan değişkenler ve elde edildikleri kaynaklar Tablo 1’de tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Değişkenler ve Tanımları

Bağımlı Değişken	Açıklama	Kaynak
yolsuzluk	Yolsuzluk algı endeksi (0-100)	Uluslararası Şeffaflık Örgütü
Bağımsız Değişkenler		
kamuharcama	Toplam kamu harcamaları (% GSYH)	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
vergiyükü	Net vergi yükü (% GSYH)	Gelir İdaresi Başkanlığı
işsizlik	İşsizlik (%)	IMF
borç	Genel devlet toplam borcu (% GSYH)	IMF
gsyhper	Kişi başı GSYH (Cari fiyatlar \$)	IMF

Tahmin edilecek model ise şöyledir:

² 15 yaş ve üzeri kişilerin iş gücüne oranı

$$farkyolsuzluk_t = Sabit\ terim + farkkamuharcama_t + farkvergiyuku_t + farkissizlik_t + farkborc_t + farkgsyhper_t + u_t$$

Modelde yer alan bağımsız değişkenler üzerinden beş farklı hipotez sınanmaktadır. Buna göre, kamu harcamaları (verimli kamu harcamaları yapıldığı varsayımıyla) ve kişi başına düşen GSYH’deki artışın yolsuzluk algısını arttırması; vergi yükü, borç ve işsizlikteki artışın ise yolsuzluk algısını azaltması beklenmektedir.

2.2. Tahmin Yöntemi ve Sonuçları

Bu çalışmada yalnızca Türkiye verileri üzerinden bir gözlem yapılacağı için zaman serisi analizi tercih edilmiştir. Zaman serisi analizi için kullanılan pek çok yöntem vardır. Ancak ampirik literatürde, bu çalışmada da yer alan çok değişkenli regresyon tahminlerinde sıklıkla en küçük kareler yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Bu nedenle, tahmin yöntemi olarak en küçük kareler yöntemi tercih edilmiştir.

En küçük kareler yönteminde tahmin edilen modelin geçerli olabilmesi için temel varsayımların sağlanmış olması gerekmektedir. Model tahmin edilmeden önceki ilk aşamada değişkenlerin durağan olması önemlidir. Daha sonra ise hata terimlerine ait dağılımın normal olması, hata terimleri arasında değişen varyans ve otokorelasyon problemlerinin bulunmaması ve bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorunun olmaması gerekmektedir. Bu doğrultuda, model tahmininden önce değişkenlerin durağanlık koşulunun sağlanması amacıyla değişkenlere Dickey-Fuller³ birim kök testi uygulanmıştır. Tablo 2’de birim kök test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Olasılık değeri (p değeri)
yolsuzluk	0.6155
kamuharcama	0.5651
vergiyükü	0.8127
işsizlik	0.7106
borç	0.3014
gsyhper	0.8843

³ Zaman serilerinde durağanlığın tespiti amacıyla ilk birim kök testi Fuller (1976) , Dickey ve Fuller (1979) tarafından önerilmiştir. Dickey-Fuller sınavasının varsayımı, hata terimlerinin bağımsız ve özdeş dağılmış olmasıdır. Daha sonra, Genişletilmiş Dickey-Fuller Sınavası (ADF) geliştirilmiştir. ADF sınavası, bağımlı değişkenin gecikmeli fark terimlerini ekleyerek hata terimlerinde var olabilecek ardışık ilişkiyi de hesaba katmaktadır (Gujarati & Porter, 2012: 758).

Tablo 2'ye göre, birim kök testinin boş hipotezi ilgili değişkenin birim köke sahip olduğunu söylemektedir. Yukarıdaki tabloda da görülebileceği gibi modeldeki tüm değişkenlerin p değerlerinin %0.01, %0.05 ya da %0.1 kritik eşik üzerinde kalması nedeniyle boş hipotez kabul edilmektedir. Yani, değişkenlerin tamamı birim köke sahiptir. Bu nedenle, öncelikle tüm değişkenlerin birinci farkları alınarak durağan hale getirilmesi gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda farkları alınan değişkenlerin birim kök test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3: Birinci Farklara Göre Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Olasılık değeri (p değeri)
farkyolsuzluk	0.0007
farkkamuharcama	0.0005
farkvergiyükü	0.0000
farkışsizlik	0.0004
farkborç	0.0000
farkgshper	0.0010

Tablo 3'te, değişkenlerin birinci farkları alındıktan sonra p değerlerine bakıldığında, %0.01 anlamlılık düzeyinde boş hipotezin reddedildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle, bütün değişkenler durağandır. İkinci aşamada model tahmini yapmak artık mümkün hale gelmiştir. Tablo 4'te tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4: Tahmin Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	t-istatistik	Olasılık değeri (p değeri)
Sabit	0.001859	0.059572	0.031206	0.9755
farkkamuharcama	0.140753	0.044956	3.130.903	0.0069***
farkvergiyükü	-0.06367	0.079706	0.798796	0.4369
farkışsizlik	-0.13091	0.061037	2.144.713	0.0488**
farkborç	-0.01766	0.012128	1.456.256	0.1659
farkgshper	0.000175	7.93E-05	2.205.450	0.0434**
R ²	Düzeltilmiş R ²	F-istatistik	Olasılık değeri (F-istatistik)	Durbin-Watson
0.517074	0.356098	3.212.130	0.036101	1.888.613

*** p<0.001, ** p<0.05, * p<0.1

Tablo 4’teki tahmin sonuçlarına bakıldığında, vergi yükü ve hükümetin toplam borcu ile yolsuzluk algısı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Kamu harcamaları, işsizlik ve kişi başına düşen GSYH ile yolsuzluk algısı arasında ise anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. R^2 değerine göre, modelin açıklayıcılık düzeyi %51’dir.

2.3. Model Geçerliliğinin Sınanması

Anlamlı çıkan değişkenlerin yolsuzluk algısı üzerindeki etkisini incelemeye başlamadan önce, tahmin modelinin geçerliliğinin test edilmesi gerekmektedir. Bunun için temel varsayımların sınamaları yapılmıştır.

2.3.1. Normallik sınaması

Verilerin normal dağılıma sahip olduğunu söyleyebilmek için boş hipotezin kabul edilmesi gerekmektedir. Jarque Bera normallik testi istatistiğine göre modelin p olasılık değeri 0.522294’tür. Dolayısıyla veriler normal dağılıma sahiptir.

2.3.2. Çoklu doğrusallık sınaması

Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık sorunu olup olmadığını anlamak için korelogram grafiğine bakılmaktadır.

Grafik 1. Korelogram Grafiği

Otokorelasyon	Kısmi korelasyon	AC	PAC	Q-İst	Olasılık	
		1	0.042	0.042	0.0427	0.836
		2	-0.332	-0.334	2.8440	0.241
		3	-0.123	-0.102	3.2529	0.354
		4	0.101	-0.002	3.5405	0.472
		5	0.039	-0.042	3.5875	0.610
		6	-0.319	-0.342	6.8697	0.333
		7	0.057	0.099	6.9818	0.431
		8	0.081	-0.168	7.2269	0.512
		9	-0.084	-0.151	7.5082	0.584
		10	-0.133	-0.170	8.2878	0.601
		11	-0.084	-0.224	8.6273	0.656
		12	0.134	-0.171	9.5881	0.652

Grafik 1’e bakıldığında, seri grafiklerinin güven aralıkları içerisinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bağımsız değişkenler arasında otokorelasyon sorunu olmadığı söylenebilir.

2.3.3. Değişen varyans sınaması

Değişen varyans sorunu olup olmadığı White testi sonucuna göre anlaşılmaktadır. Tablo 5’de test sonucu yer almaktadır.

Tablo 5: White Değişen Varyans Sınaması

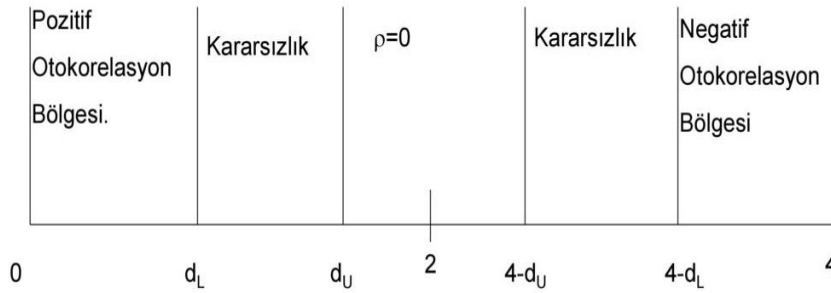
F-istatistiği	0.265482	Olasılık. F(5,15)	0.9250
Gözlem*R ²	1.707291	Olasılık. Ki-kare(5)	0.8880
Ölçeklendirilmiş açıklama SS	0.347099	Olasılık. Ki-kare(5)	0.9967

Test sonucuna göre 0.8 ki-kare olasılık değeri, 0.05'den büyük olduğu için boş hipotez kabul edilmektedir. Buna göre, değişen varyans sorunu yoktur. Dolayısıyla modelin geçerliği için gerekli olan sabit varyans varsayımı kabul edilmektedir.

2.3.4. Ardışık bağımlılık sınaması

Modelde ardışık bağımlılık sorununu test edebilmek için Durbin-Watson istatistiğinden yararlanılmaktadır. Tahmin edilen modelde n değeri 21, k değeri 5'tir. Bu değerlerin 0.01 anlamlılık düzeyinde Durbin-Watson istatistik tablosundaki d_L ve d_U karşılıkları sırasıyla 0.634 ve 1.712'dir. Modelde ardışık bağımlılık sorunu olup olmadığını anlayabilmek için öncelikle bu değerlerin aşağıdaki tabloya yerleştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 6: Durbin Watson İstatistiği

Tablo 6'ya göre, boş hipotezin kabul edilebilmesi için hesaplanan Durbin Watson test sonucunun 1.712 ve 2.288 aralığında olması gerekmektedir. Hesaplanan test sonucu 1.888'dir. Dolayısıyla modelimizde ardışık bağımlılık sorunu yoktur.

2.4. Tahmin Sonuçlarının Yorumlanması

Daha önce de belirtildiği gibi, tahmin edilen modelin sonuçlarını değerlendirebilmek için öncelikle temel varsayımların sağlanması gerekir. Yapılan bütün sınamalar, modelin geçerliliğini kabul etmektedir. Dolayısıyla, tahmin sonuçları da artık yorumlanabilir hale gelmiştir.

Modelde kamu harcamaları, vergi yükü, işsizlik, toplam devlet borcu ve kişi başına düşen GSYH'nin yolsuzluk algısı üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, vergi yükü ve toplam devlet borcu ile yolsuzluk algısı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ancak kamu harcamaları, işsizlik ve kişi başına düşen GSYH yolsuzluk algısını etkilemektedir.

Kamu harcamalarında meydana gelen %1'lik artış, yolsuzluk algısını %0.14 arttırmaktadır. İşsizlikte meydana gelen %1'lik artış ise tersine bir şekilde yolsuzluk algısını %0.13 azaltmaktadır. Kişi başına düşen GSYH'nin etkisi kamu harcamaları

ve işsizliğe göre oldukça düşüktür. Buna göre kişi başına düşen GSYH’de meydana gelen bin dolarlık artış yolsuzluk algısını %0.0001 arttırmaktadır.

Kişi başına düşen ekonomik büyümenin yolsuzluğu azalttığını iddia eden çalışmalar (Knack & Azfar 2003; Lederman, Loayza & Soares 2005; Serra, 2006, vb.) ile bu çalışmada elde edilen ampirik bulgular uyumludur. Literatürde, kamu harcamalarının yolsuzluk üzerindeki etkisi ise eğitim ve askeri harcamalar üzerinden sınanmış ve her iki harcama türünün de yolsuzluğu azaltıcı bir etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır (Shabbir & Anwar, 2007; Abu & Staniewski, 2019). Bu çalışma kamu harcamalarını toplam olarak ele aldığı için diğer çalışmalarla doğrudan bir karşılaştırma yapmak doğru değildir. Ancak, yine de elde edilen sonuçlar kamu harcamalarının yolsuzlukla mücadelede olumlu sonuçlar yaratabilecek bir araç olduğu düşüncesini desteklemektedir. İşsizliğin yolsuzluk üzerindeki etkisini doğrudan analiz eden bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bu değişkeni de kalkınmanın bir göstergesi kabul edersek yine elde ettiğimiz bulguların literatürle⁴ örtüşüğünü söylememiz mümkündür.

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında ele alınan kamu harcamaları, vergi politikaları, borçlanma, büyüme ve işsizlik yolsuzluğun ekonomik nedenleri arasında sayılabilecek unsurlardır. Öte yandan, konuyla ilgili literatürdeki çalışmaların büyük bir kısmı yolsuzluğun ekonomik sonuçlarına odaklanmaktadır (Tanzi & Davoodi, 1997; Park, 2003; Elbahnasawy & Revier, 2012; Bouzid, 2016; Cooray, vd., 2017, vb.). Bu çerçevede, yolsuzluk arttıkça kamu harcamalarında bir artış ve sapma meydana gelmektedir. Artan kamu harcamalarını tazmin etmenin ilk yolu vergi gelirleridir. Ancak yolsuzluk vergi gelirlerini azaltmakta; dolayısıyla bütçede önemli açıklar oluşmaktadır. Bu açıkları telafi etmenin yolu ise borçlanmadır. Varılan noktada, yolsuzluğun borçlanmayı da arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Öte yandan, yolsuzluk nedeniyle kamu yatırımlarının verimliliğinin azalması büyüme üzerinde negatif bir etki yaratmaktadır. Bunun yanında, bütçe dengesinin bozulması ve borçlanma süreci de yine büyümeyi doğrudan etkilemektedir. İşsizlik boyutuyla bakıldığında ise, işsizlik arttıkça rüşvet gibi yolsuzluk araçları işe girebilmek için daha fazla kullanılmaktadır. Makroekonomik istikrar sağlanabildiği koşullarda, bu iyileşmenin işsizlik oranlarında da bir düşüş meydana getirerek yolsuzluğu ortadan kaldırmaları mümkün olmaktadır.

Yolsuzluğun ekonomik araçlar üzerindeki etkisine dair pek çok tartışma yapıldığı halde, ekonomik araçların yolsuzluk üzerindeki etkisine dair bir önceki başlıkta da belirtildiği gibi, sınırlı sayıda tartışmaya rastlanmaktadır. Ancak daha

⁴ Literatürde, sınırlı sayıda da olsa ekonomik, sosyal ve politik göstergelerin yolsuzluk üzerindeki etkisine dair ampirik çalışmalara rastlanmaktadır. Bu analizler, kalkınmanın yolsuzlukla mücadelede etkili bir araç olduğu konusunda ortaklaşmaktadırlar (Park, 2003; Shabbir & Anwar, 2007; Elbahnasawy & Revier, 2012; Ghaniy & Hastiadi, 2017; Abu & Staniewski, 2019).

genel bir kapsamda, kalkınma, kurumsal gelişmişlik ya da yönetim unsurlarının ileri düzeyde olduğu ülkelerde yolsuzluğun da daha düşük seviyelerde olduğu hem yolsuzluğu ölçen endekslerle hem de ampirik literatürde pek çok kez doğrulanmıştır (Drury, vd., 2006; Faure, 2011, vb.). Bu çalışmadaki ampirik analizde kullanılan kamu harcamaları, vergi yükü, borçlanma, büyüme ve işsizlik göstergeleri ülkenin kalkınması ve gelişmişlik düzeyiyle doğrudan bir ilişki içerisindedir. Dolayısıyla, yolsuzlukla mücadele aracı olarak düşünülmesi de oldukça mümkündür. Yapılan tahmin sonucunda, bu göstergeler içerisinde kamu harcamaları, büyüme ve işsizliğin yolsuzluk algısı üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, bu üç göstergenin yolsuzlukla mücadelede nasıl bir etkisi olacağını ayrı ayrı ele almak gerekir.

Kamu harcamaları, bürokratik çıkarlar doğrultusunda kullanıldığında yolsuzluğu besleyen bir araca dönüşmektedir. Öte yandan topluma fayda sağlayan kamusal yatırımlar, eğitim, sağlık gibi toplumsal refahı arttıran harcamalar ülkenin kalkınması ve gelişmesinde önemli bir unsurdur. Yolsuzluk algısının artması, toplumda yaşayan fertlerin yaşam standartlarının iyileşmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu standartları iyileştirmenin başlıca aracı ise verimli kamu yatırımları yapan, eğitim ve sağlık harcamalarına daha çok odaklanan bir kamu harcama politikası geliştirmektir.

Kalkınmanın bir boyutunu da büyüme oluşturmaktadır. Çalışmada yer alan modelin göstergelerinden biri olan kişi başına düşen GSYH da toplumsal refahdaki artışın bir göstergesidir. Ekonomik büyümeyi arttıracak politikalarla birlikte elde edilen çıktının toplumda yaşayan fertlerin refahını arttırması, yolsuzlukla mücadelede etkili olabilmektedir. Başka bir ifadeyle, kişi başına düşen reel gelirden meydana gelen artış, yolsuzluk araçlarına daha az başvurulmasına sebebiyet vermekte ve yolsuzluk algısında bir artış ortaya çıkarmaktadır.

İşsizliğin artmaya devam ettiği; ya da istihdam olanaklarının azaldığı bir ekonomide işe alımlarda liyakatsizliğin ortaya çıkması beklenen bir sonuçtur. Rüşvet gibi yolsuzluk araçlarına ise bu durumlarda sıklıkla başvurulmaktadır. İşsizliği azaltmaya yönelik politikalar geliştirildiğinde ise yolsuzluğa başvurma nedenleri ortadan kalkacaktır. Daha genel bir çerçevede, kamu harcamaları ve büyümede olduğu gibi, işsizliğin azalmasıyla birlikte toplumsal refah koşullarında meydana gelen iyileşme yolsuzluk algısı üzerinde de pozitif bir etki yaratacaktır.

Sonuç olarak, ampirik analiz sonucu elde edilen bulgulara dayanarak, yolsuzlukla mücadelede kullanılabilecek bu üç araç içerisinde öncelikli olarak kamu harcama politikalarına, daha sonra ise işsizlikle mücadeleye öncelik verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu ikisi ile kıyaslandığında, kişi başına düşen GSYH'nin yolsuzlukla mücadele etkisi daha sınırlı olmaktadır. Kişi başına düşen GSYH'nin yolsuzluk üzerindeki etkisini ülkelerin gelişmişliğine göre analiz eden Elbahnasawy ve Revier (2012)'e göre, gelişmiş ülkeler yolsuzlukla mücadeleye daha fazla kaynak ayırabildiği için bu ülke gruplarında büyümenin yolsuzlukla mücadele üzerindeki etkisi daha fazla olmaktadır. Dolayısıyla, gelişmekte olan ülke grubunda yer alan

Türkiye’de, kişi başına düşen GSYH’nin yolsuzluk algısı üzerindeki etkisinin diğer değişkenlere göre daha sınırlı kalmasını bu şekilde açıklamak mümkün olabilir. Yolsuzlukla mücadelede vergi yükünün eşit ve adil dağılımı da oldukça önemlidir. Yüksek vergi yükü nedeniyle, vatandaşlar vergi kaçırma, kaçakçılık, vergi reddi ve kayıt dışı ekonomi gibi faaliyetlere yönelebilmektedir (Yılancı & Şaşmaz, 2023). Ancak elde edilen ampirik bulgulara bakıldığında Türkiye açısından vergi yükünün yolsuzluk algısı üzerinde bir etki yaratmadığı görülmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlarda borçlanmanın da yolsuzluk algısı üzerinde bir etkisine rastlanmamıştır. Borçlanma düzeyinin artmasının yolsuzluk algısı üzerinde yaratacağı etki borçlanma ile yapılan harcamalarının türüne ya da borçlanma seviyesine göre değişebilmektedir. Dolayısıyla bu konuda genel bir sonuca varmadan önce borçlanmanın yolsuzluk üzerindeki etkisinin daha detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

Elde edilen bu sonuçların yanında, çalışmanın birtakım eksiklikleri ve geliştirilmeye açık yanları vardır. Modelde, toplam kamu harcamaları göstergesi kullanılmıştır. Öte yandan, kamu harcamalarının yolsuzluk algısı üzerindeki etkisini değerlendirirken, kamu harcamalarını fonksiyonel sınıflandırmaya göre ayrıştırarak daha detaylı bir analiz yapmak mümkündür. Ancak, kamu harcamalarını fonksiyonel olarak ayrıştıran analitik bütçe sınıflandırmasına Türkiye’de 2004 yılında geçildiği için ve bu çalışmadaki veriler 1999 tarihinden başladığı için modelde toplam kamu harcamaları kullanılmıştır. Ayrıca, borçlanma ve vergi yükünün yolsuzluk algısı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçta, ekonometrik yöntemin eksikliklerini ve modellerde kullanılan değişkenleri ve aralarındaki etkileşimi de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu nedenle, bu konuda da çalışma farklı yöntem ve değişkenlerle geliştirilmeye açıktır.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100’dür ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Abu, N., & Staniewski, M. W. (2019). Determinants of Corruption in Nigeria: Evidence from Various Estimation Techniques. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, 32, 3058-3082.

Berksoy, T., & Yıldırım, N. E. (2017). Yolsuzluk Kavramına Genel Bir Bakış: Problemler ve Çözüm Önerileri. *Journal of Awareness*, 2 (1), 1-18.

Beyaert, A., García-Solanes, J. & Lopez-Gomez, L. (2023). Corruption, quality of institutions and growth. *Applied Economic Analysis*, 31 (91), 55-72.

Bouزيد, B. N. (2016). Dynamic relationship between corruption and youth unemployment: empirical evidences from a system GMM approach. *World Bank Policy Research Working Paper*, 7842.

Cooray, A., Dzhumashev, R., & Schneider, F. (2017). How does corruption affect public debt? An empirical analysis. *World Development*, 90, 115-127.

De Vaal, A., & Ebben, W. (2011). Institutions and the relation between corruption and economic growth. *Review of Development Economics*, 15 (1), 108-123.

Delavallade, C. (2006). Corruption and distribution of public spending in developing countries. *Journal of Economics and Finance*, 30 (2), 222-239.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American statistical association*, 74 (366a), 427-431.

Drury, A. C., Kriekhaus, J., & Lusztig, M. (2006). Corruption, democracy, and economic growth. *International Political Science Review*, 27 (2), 121-136.

Efeoğlu, R., Azgün, S., & Emsen, Ö. S. (2020). Makroekonomik performans göstergelerinin yolsuzluğa etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9 (3), 2116-2137.

Elbahnasawy, N. G., & Revier, C. F. (2012). The determinants of corruption: Cross-country-panel-data analysis. *The Developing Economies*, 50 (4), 311-333.

Erkal, G., Akıncı, M., & Yılmaz, Ö. (2014). Yolsuzluk ve İktisadi Büyüme İlişkisi: OECD VE AB Ülkeleri Üzerine Panel Sınır Testi Analizi. *Sayıştay Dergisi*, (92), 143-162.

Faure, P. (2011). Public debt accumulation and institutional quality: can corruption improve welfare? *Economics Bulletin*, 31 (1), 17-28.

Fuller, G. H. (1976). Nuclear spins and moments. *Journal of physical and chemical reference data*, 5 (4), 835-1092.

Ghaniy, N., & Hastiadi, F. F. (2017). Political, social and economic determinants of corruption. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7 (4), 144-149.

Ghosh, S., & Neanidis, K. C. (2017). Corruption, fiscal policy, and growth: a unified approach. *The BE Journal of Macroeconomics*, 17 (2).

Ghura, M. D. (1998). Tax revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of economic policies and corruption. *International Monetary Fund*.

Giray, F. (2011). Yolsuzluk ve Yolsuzluğun Vergi Yapısı Üzerine Etkileri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (32), 111-137.

Gujarati, D. N. & Porter, D. J. (2012). *Temel Ekonometri*. Ankara: Literatür Yayıncılık

Ivanyna, M., A. Mourmouras, and P. Rangazas (2015). Corruption, Public Debt, Economic Growth. *Unpublished Manuscript*, Michigan State University.

Ivanyina, M., A. Mourmouras, and P. Rangazas (2016). The Culture of Corruption, Tax Evasion, and Economic Growth. *Economic Inquiry*, 54 (1), 520-542.

Knack, S., & Azfar, O. (2003). Trade intensity, country size and corruption. *Economics of Governance*, 4, 1-18.

Lederman, D., Loayza, N. V., & Soares, R. R. (2005). Accountability and corruption: Political institutions matter. *Economics & Politics*, 17 (1), 1-35.

Mauro, P. (1998). Corruption and the composition of government expenditure. *Journal of Public economics*, 69 (2), 263-279.

Oral, B. G., & Sayın, F. (2009). Mali yolsuzluğun yansımaları: Türkiye için eşbütünleşme analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, Prof. Dr. Şerafettin Aksoy'a Armağan, 141, 176.

Oueghlissi, R., & Derbali, A. (2023). Democracy, corruption and unemployment: Empirical evidence from developing countries. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-22.

Park, H. (2003). Determinants of corruption: A cross-national analysis. *Multinational Business Review*, 11 (2), 29-48.

Saha, S., Mallik, G. and Vortelinos, D. (2017), Does corruption facilitate growth? A cross-national study in a non-linear framework. *South Asian Journal of Macroeconomics and Public Finance*, 6 (2), 178-193.

Sedgo, H., & Omgba, L. D. (2023). Corruption and distortion of public expenditures: evidence from Africa. *International Tax and Public Finance*, 30(2), 419-452.

Serra, D. (2006). Empirical determinants of corruption: A sensitivity analysis. *Public Choice*, 126 (1-2), 225-256.

Shabbir, G., & Anwar, M. (2007). Determinants of corruption in developing countries. *The Pakistan Development Review*, 751-764.

Shleifer, A. and R.W. Vishny (1993). Corruption. *Quarterly Journal of Economics*, 108, 599-617.

Şahbaz, A., Aylin, K. O. Ç., & Ata, A. Y. (2013). Yolsuzluk ve kamu borcu ilişkisi: AB ülkeleri üzerine ampirik bir inceleme. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 13 (26), 205-219.

Tanzi, V. (1998), Corruption Around The World: Causes, Consequences, Scope and Cures, *IMF Working Paper*, 1-39.

Tanzi, V. ve H. Davoodi (1997), Corruption, Public Investment, and Growth. *IMF Working Paper*, 97 (139) Ekim.

Tanzi, V., & Davoodi, H. R. (2000). Corruption, growth, and public finances. *IMF Working Paper*, 1-28.

The World Bank. (2020). *AntiCorruption Fact Sheet*. <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2020/02/19/anticorruption-fact-sheet#:~:text=Corruption—the%20abuse%20of%20public,to%20theft%20of%20public%20funds>.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV). (2006). *Bir Olgu Olarak Yolsuzluk: Nedenler, Etkiler ve Çözüm Önerileri*, Ankara [http://www.tepav.org.tr/upload/files/1313475413-4.Bir Olgu Olarak Yolsuzluk Nedenler Etkiler Cozum Onerileri.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1313475413-4.Bir%20Olgu%20Olarak%20Yolsuzluk%20Nedenler%20Etkiler%20Cozum%20Onerileri.pdf).

Yılcı, C. T., & Şaşmaz, M. Ü. (2023). The Effect of Corruption on the Tax Revenues: Case of EU Transition Economies. *İstatistik Araştırma Dergisi*, 13 (1), 73-84.